

LA COOPERATIVA ELÈCTRICA DE VALLS (1924-1948)

Un cas atípic en el procés d'electrificació de Catalunya

**Vicenç Gascon Altès
Ernest Ribé Llenas**

IEV / Estudis Vallencs, XL, Valls, 2002

Jaume Teixidó i Montalà

L'obra que ressenyem omple un buit molt considerable dintre de la historiografia del Camp de Tarragona pel fet de ser un dels primers treballs que investiga la introducció i la indústria de l'electricitat en aquest marc geogràfic i, a més, estudia l'actuació d'una empresa elèctrica, la Companyia Elèctrica de Valls, pedra de toc del llibre. El projecte del treball va ser guardonat amb la VIII Borsa de Treball Francesc Blasi i Vallespinosa, que atorga la Fundació Ciutat de Valls.

Els dos autors no són desconeguts a Valls, ja que a part de ser-ne fills, el 1995, van publicar un estudi sobre el gas a la ciutat. El llibre s'intitulà *Història del gas canalitzat a Valls (des de 1854 fins a l'actualitat)*. Individualment, també han publicat diferents articles de temàtica vallenga.

El contingut del llibre s'estructura en dos grans blocs. El primer tracta del procés d'electrificació a la ciutat de Valls des de l'any 1900, data del primer intent, fins a l'any 1924, que és quan es planteja la possibilitat de crear una central de producció d'electricitat pròpia. El segon bloc abraça des de 1924 fins al 1948, data en què va finir la Cooperativa Elèctrica, que és la història d'aquesta empresa.

Aquests dos blocs es complementen amb altres estudis aclaridors que permeten obtenir una visió més global i enriquidora del procés d'electrificació a Catalunya. Els punts en què es divideix cada bloc són:

I
N
O
T
E
S
I
R
E
S
E
N
Y
E
S
I

l'inici de l'electrificació a Valls; aspectes de la vida de la ciutat des del punt de vista demogràfic, socioeconòmic i polític, i el procés i l'estat de l'electrificació a Catalunya, apuntant amb més intensitat la propera a Valls. Aquest conjunt d'informació permet als autors evitar caure en un estudi localista i, alhora, permet definir l'aportació vallenc com una contribució diferent al procés d'implantació de l'electricitat que fomentà l'impuls d'oposició a les tarifes oneroses de les grans companyies.

En la primera part, els autors expliquen com l'aparició de l'electricitat a la ciutat, fou feta, en els seus inicis, per empresaris individuals i que finalitzà amb la introducció d'empreses potents, Energia Elèctrica de Catalunya i Riegos y Fuerza del Ebro (coneguda popularment amb el pseudònim de la Canadencia), que aconseguí fer-se amb el servei.

El segon bloc del treball té com a fonament la Cooperativa Elèctrica de Valls. La data clau és l'any 1924. Riegos va augmentar de manera desmesurada el preu del fluid, tant per a ús domèstic com per a ús industrial, la qual cosa va motivar el descontentament general i que sorgís la idea de construir una central elèctrica, tot creant una cooperativa.

El servei contractat amb Riegos finalitzava l'any 1927; per tant, hi havia tres anys per tirar endavant el projecte. Després d'algun intent fallit, amb l'esforç de la Cambra de Comerç de la ciutat i amb la participació de l'arquitecte Lluís Homs i Moncusí, ànima de la Cooperativa durant gairebé tota la seva història, s'aconseguí una àmplia acceptació, determinant-se la construcció d'una central tèrmica amb motors dièsel.

Un cop constituïda la Cooperativa Elèctrica de Valls, el març de 1927, es compraren els motors, el terreny per construir-hi la central i començà una frenètica construcció d'aquesta i de les línies. El 23 de setembre del mateix any donà llum per primera vegada, i l'obra es finalitzà a principis de l'any 1928. En els seus primers moments hagueren de lluitar amb fortes mesures de pressió per part del govern civil i de la Canadencia.

Ben aviat es convertí en un model a seguir per altres poblacions que estaven subjectes a les tarifes de Riegos. A partir dels anys trenta diverses poblacions demanaren informació, per tal de construir les seves pròpies centrals, com ara Igualada, Gelida, Sant Sadurn d'Anoia, Reus, Tarragona, etc.

La Cooperativa es convertí en l'orgull de la ciutat de Valls i bona part dels veïns se'n feren accionistes, de manera que augmentà en mil abonats entre 1928 i 1932. I el que fou més important, obtingué beneficis en cada exercici econòmic. Aquest increment cal emmarcar-lo en una expansió del servei una vegada consolidada l'empresa. Entre 1930 i 1931 van estendre el corrent elèctric a diferents poblacions veïnes: Masmolets, Fonstcaldes, Nulles (amb les seves pedanies, Bellavista i Casafort) i Lilla. Sense deixar de banda el desenvolupament tecnològic, ni la inversió en nova maquinària.

La segona etapa en la vida de la Cooperativa s'esdevé durant la Guerra Civil, quan restà sota el control obrer. Tot i la forta política intervencionista de la Generalitat

aconseguiren un cert grau d'autonomia. Sobretot en el preu del fluid, destinat majoritàriament a la indústria.

La tercera etapa i darrera té lloc entre 1939 i 1948, any de la seva dissolució. Cal emmarcar la situació de la Cooperativa amb la del país, que es trobava en una intensa autarquia a causa de la situació política internacional, immersa en la Segona Guerra Mundial. Les grans dificultats, manca de material de recanvi i combustible, que comportaren un augment progressiu de les tarifes, motivaren l'acord assolit, el novembre de 1941, amb Riegos pel qual aquesta s'encarregava de subministrar fluid elèctric als abonats de la Cooperativa. Des de l'any 1942 fins al 1946 hi ha intents per tornar a fer-la funcionar independentment, però la conjuntura del país ho avortava. A causa d'aquests entrebancs la Cooperativa passà a ser deficitària. Fets que motivaren que l'empresa restés sota el control d'una sola persona, així com l'entrada d'una nova junta, el 1947, que poca cosa va aconseguir. El desembre de 1948, es dissolgué la Cooperativa.

El llibre finalitza amb un epíleg on s'explica el destí que tingueren els béns de la Cooperativa. A més d'una bona bibliografia i d'una completa relació dels nombrosos arxius que foren necessaris per a la consecució del treball, hi trobem un apèndix documental, molt important pel que fa referència a alguns dels documents que hi són transcrits que complementen les explicacions donades en el text.

L'originalitat del naixement de la Cooperativa Elèctrica rau en un aspecte innovador i que va tenir una gran repercussió. En una època en què les grans companyies aclaparaven el mercat, en una ciutat mitjana sorgeix la idea i la portaren a terme de construir una central elèctrica per tal donar servei als seus veïns i a les seves empreses. És en aquest punt, on l'aparició de la Cooperativa és important, ja que va saber enfrontar-se i guanyar a un gran monopoli, com era la Canadencia.

Per últim, cal animar als autors perquè prossegueixin investigant el passat industrial de la ciutat de Valls, que fou molt important a partir del segle XIX.